

BRANIMIR GLAVIČIĆ
(1926-2010)

IN MEMORIAM*

Profesora Glavičića upoznao sam kao student latinskog jezika i rimske književnosti, davne 1978. godine. Ispočetka strog i ozbiljan, dalek i zatvoren, s vremenom je, malo-pomalo, postajao pristupačniji, u razgovoru dodirivao i teme koje se nisu ticale službenih sadržaja (predavanja, konzultacija, ispita). Mnoge od tih opuštenijih konverzacija pamtim i kao svojevrsne neformalne ocjene, jer ih je prema završetku studija bivalo sve više. Ipak, u osobito jasnu sjećanju ostaju ispiti kod profesora Glavičića, ne samo stoga što su beziznimno trajali oko sat vremena – što znaju svi koji su bili njegovi studenti – nego i stoga što su uvijek značili više od puke provjere znanja: bili su sažeti komentari pojedinih stručnih tema, a s vremenom, na višim godinama studija, dodavao im je i pokoju privatnu reminiscenciju, autobiografski podatak. U tim sam prigodama postupno shvatio da sam preko susreta s profesorom došao i u osobni dodir s matičnom tradicijom hrvatske klasične filologije, koja mi je inače bila poznata samo kao čitatelju: shvatio sam da se prof. Glavičić svojim djelovanjem nadovezuje na onaj najviši osobni i stručni habitus što su ga zastupali njegovi profesori, koje je nadasve visoko cijenio i poštovao, Nikola Majnarić i Veljko Gortan.

Predugo bi bilo iznositi vlastita sjećanja koja sada neizbježno naviru. Uostalom, u ovoj prilici valja mi nešto kazati, prije svega, o radu akademika Branimira Glavičića. Ipak, zadržat ću se na dvije kratke zgone iz osobne memorije: prvu ću iznijeti odmah jer se upravo tiče profesorova rada i sadrži, usudio bih se reći, njegov profesionalni *credo*. Drugu ću kazati na kraju, jer ne samo da oslikava dio njegove pojave nego je postala dijelom moje trajne popudbine.

Evo prve. Jedna vrsta ispita sastojala se poglavito u tome da se dobiveni ulomak latinskoga teksta pred profesorom analizira, prevede i protumači. Nakon jedne od takvih kušnji, zadovoljan, kako se čini, mojim rezultatom, profesor me

---

* Tekst pročitan na komemoraciji održanoj 16. veljače 2010. u Zavodu HAZU u Splitu. O akademiku B. Glavičiću govorio je i prof. dr. Josip Lisac.

je malo pozornije pogledao i rekao, otprilike: »Znate, kolega, filologu je, naravno, neophodno potrebno temeljito poznavati jezik, književnost, metriku, realije i sve drugo što čini dio struke; poželjno je, kad završi studij, i da sam počne pisati znanstvene i stručne radove. No kruna svakog filološkog rada jest prijevod. Jer, u valjanu prijevodu sadrže se sva filološka znanja kao nuždan, makar i nevidljiv preduvjet. Samo pun opseg tih znanja, udružen s vježbom, s estetskim ukusom i s poznavanjem vlastita jezika, omogućuje da se tekstovi stari dvije tisuće godina, pa i više, učine pristupačnima i doista razumljivima današnjem čitatelju.«

Teško je sažeti nečiji cjeloživotni, predani rad u nekoliko rečenica. No kad već moram, počet ću upravo od prijevoda. Prevoditeljski rad akademika Branimira Glavičića odvijao se u dva velika tematska kruga: prvi obuhvaća klasično grčko pjesništvo, a drugi hrvatske latiniste, naročito djela Marka Marulića. Na oba područja on je kao prevoditelj djelovao više od četiri desetljeća i na oba je područja prvi u hrvatskoj kulturi prevodio kapitalna djela nacionalne i europske književne baštine. Nekoliko je značajki po kojima se njegova postignuća ističu u cjelokupnoj hrvatskoj tradiciji prevođenja s klasičnih jezika, pa i u hrvatskom prevodilaštvu uopće. Prije svega, samim opsegom prijevodi prof. Glavičića čine jedan od najvećih korpusa što ga je jedan hrvatski prevoditelj ostvario prevodeći s klasičnih jezika (u tom pogledu nadmašuju ga, kad je riječ o prijevodima u stihu, jedino Koloman Rac i Tomislav Maretić, a u prozi Tomislav Ladan i Josip Miklić). Govoreći u brojkama, Glavičićevi prepjevi s grčkoga (Hesiodovi spjevovi, homerski himni, ep Apolinija Rođanina i Teokritove pjesme) broje oko deset tisuća stihova; prepjevi Marulićeve *Davidijade*, Bunićevih epova *Otmica Kerbera* i (u izboru) *Kristov život i djela* te Boškovićeve spjeva *Pomrčine Sunca i Mjeseca* ukupno obasežu više od petnaest tisuća heksametara; njegovi pak prijevodi Marulićevih proznih djela, tiskani u deset svezaka edicije *Opera omnia*, obuhvaćaju više od dvije tisuće stranica; tomu kod Marulića treba pridodati i jednak, pa i veći, broj stranica priređenoga latinskog teksta. Već po tomu njegov rad zaslužuje pridjevak: herkulski.

No uz količinu svakako treba istaknuti i visoku kakvoću Glavičićevih prijevoda, a kad je riječ o prijevodima u stihu, onda još napose treba upozoriti na prevoditeljevo pažljivo praćenje metričkih svojstava predloška. Naime, svojim heksametarskim prijevodima Branimir Glavičić nije se samo potvrdio kao ponajvažniji nastavljatelj u nas već stoljetne maretićevsko-ivšićevske tradicije nego je on tu tradiciju usavršavao i obogaćivao, težeći da mu prijevodni heksametar vjerno odražava i metričko-ritmičku raznolikost izvornika; time je dodatno unaprijedio stilsku vrijednost svojih prijevoda, ali ujedno dao znatan prinos hrvatskoj versifikaciji uopće.

Branimir je Glavičić ponajveći dio svoje prevodilačke (kao, uostalom, i stručne) zauzetosti posvetio hrvatskoj latinističkoj tradiciji, pa se može reći da se upravo zahvaljujući njegovim prijevodima velik dio hrvatske književnosti pisane latinskim jezikom vratio u suvremeni čitateljski obzor i u živi tijek matične književnosti: pri tom u prvom redu mislim na Marulića, ali također i na Jakova

Bunića i Ruđera Boškovića. Dalekosežnost Glavičićevih postignuća razvidna je ako se samo pomisli na neslućen uspon marulićevskih studija, koji je nezamisliv bez njegova rada na priređivanju, prevođenju i komentiranju djela toga klasika hrvatske književnosti. Kao priređivač i prevoditelj Marulićevih latinskih djela u nizu *Opera omnia* te kao dugogodišnji glavni urednik edicije, Branimir je Glavičić obavio golem posao, kojim je prvi put otvorio mogućnost temeljitoga proučavanja cjelokupnoga Marulićeva opusa. Time je trajno zadužio ne samo Urednički odbor Sabranih djela nego i marulologiju, dakako i hrvatsku filologiju uopće. Njegov nesvakidašnji filološki trud ostat će trajnim polazištem u svakom budućem radu na proučavanju i objavljivanju Marulićevih djela.

Što se pak tiče Hesioda, homerskih himana i Apolonija, uvelike i Teokrita, dovoljno je reći da su ta klasična djela grčke i europske literature postala dostupna na hrvatskom jeziku upravo zahvaljujući Glavičićevu radu. Tomu se europskom uvidu pridružuju i njegovi prijevodi Danteovih i Petrarkinih latinskih stihova, također prvi i zasad jedini u nas.

Napokon, nije na odmet spomenuti da je posebna odlika Glavičićevih prijevoda to što su beziznimno popraćeni opsežnim komentarima, koji svojim bogatstvom – naročito kad je riječ o hrvatskim latinistima – redovito nadilaze ulogu pukoga čitateljskog pomagala, te prerastaju u prinose tumačenju prevedenoga djela.

O vrhunskoj Glavičićevoj stručnosti svjedoče i njegovi znanstveni radovi, od kojih su osobito oni o metrici imali znatnog odjeka i u međunarodnim krugovima. Počeo je s homerologijom, zatim prešao na naše latiniste, objavio ukupno stotinjak znanstvenih i stručnih priloga. Znatno je njegov prinos u izdanjima HAZU: osim što je priredio tri knjige za ediciju *Hrvatski latinisti* (Marulićeva *Davidijada*, već spomenuti Bunićevi i Boškovićevi epovi), sudjelovao je u priređivanju za tisak izdanja *Opsada Zadra / Obsidio Iadrensis* (iz ostavštine Veljka Gortana); za Akademijinu ediciju *Hrvatska i Europa* u drugom je svesku (*Srednji vijek i renesansa*) objavio sintezu »Hrvatski latinizam«.

Napose ističem dvije njegove knjige (obje u izdanju Književnoga kruga Split): *Marulićev latinski rječnik* jedinstven je u nas potpun rječnik jednoga novolatinskoga pisca, a teško mu je naći slično djelo i u svjetskim razmjerima; *Versifikacija hrvatskih latinista* sinteza je njegova cjeloživotnog bavljenja latinskom stihom naših pisaca; ne postoji nijedna slična sinteza novolatinske versifikacije, niti u kojoj nacionalnoj kulturi, niti na razini novolatinizma kao međunarodne pojave, pa se može ustvrditi da je posrijedi djelo bez prethodnika i bez parnjaka u novolatinskoj filologiji uopće.

Za svoja znanstvena i prijevodna postignuća primio je brojna priznanja, među kojima su Nagrada grada Zadra, Nagrada grada Splita za životno djelo, nagrada »Judita« Društva hrvatskih književnika, nagrada »Iso Velikanović« Ministarstva kulture RH za životno djelo. No ne smije se ovdje zaboraviti nastavni rad profesora Glavičića, ne samo radi potpunosti prikaza nego i stoga što se dugo odvijao u nepovoljnim uvjetima i uz osobitu zauzetost predavača. Na Odsjeku za latinski jezik Filozofskog fakulteta u Zadru naslijedio je radno mjesto profesora Miroslava

Kravara i čitavo se vrijeme borio da njegovo naslijeđe održi. Punih petnaest godina radio je sam samcat vodeći odsjeke za latinski, kasnije i za grčki jezik. Što je u takvim uvjetima uspio održati neprekinuto studiranje klasičnih jezika u Zadru, nesvakidašnja je zasluga samo po sebi. O opsegu tih poslova svjedoči i podatak da je u predavačkom stažu – koji se nastavio i u mirovini – održao stotinu semestara predavanja na Fakultetu, odnosno Sveučilištu.

Na kraju, evo i one druge osobne reminiscencije koju sam najavio.

Nekako u vrijeme kad sam se i sâm počeo baviti znanstvenim radom, profesor mi je, nakon završetka jednoga uredničkog sastanka u Splitu, spomenuo kako je opazio da se na popisu sudionika predstojećeg skupu o Maruliću nalazi i moje ime. Zanimalo ga je o čemu ću govoriti, pa sam mu rekao naslov svojega priloga i počeo smišljati kako ukratko prepričati što sam otkrio. No on me je, već s kaputom u rukama, pogledao onim svojim dobro znanim prodornim pogledom i zapitao: »I, koja je Vaša glavna misao?« Shvatio sam u hipu da nemam izbora, nego da sve bitno moram kazati doslovno u jednoj rečenici. Napregnuo sam se, i uspio. Kimnuo je glavom s odobravanjem, pozdravili smo se, i on je otišao. A meni se njegovo pitanje duboko usjeklo u pamćenje i otad ga nerijetko postavljam i sebi i drugima.

Koja je sada moja glavna misao? Ovaj put kudikamo mi je teže odgovoriti nego onda, ali pokušat ću. Zahvaljujući temeljitim znanjima i neumornu radu, potaknut ljubavlju za antičku i nacionalnu baštinu napisanu na klasičnim jezicima, upućen u slojevitost i bogatstvo izražajnih mogućnosti hrvatskog jezika, Branimir je Glavičić ostvario nesvakidašnje vrijedan i opsežan prevoditeljski i znanstveni opus; do posljednjeg trenutka nije sustao u bavljenju strukom, čuvajući vjeru u njezinu plemenitost, važnost i ljepotu. Zbog svega toga dugujemo mu trajan spomen i duboku zahvalnost.

Bratislav Lučin